

Înmormântări multiple în aşezarea preistorică de la Alba Iulia-Lumea Nouă (jud. Alba)

Mihai Gligor

ABSTRACT: Multiple burials at the prehistoric settlement from Alba Iulia-Lumea Nouă (Alba County) From the multiple issues raised by the archaeological research carried out at the settlement from Alba Iulia – Lumea Nouă, the present study brings up a series of discoveries that are new for the Romanian Neo-Aeneolithic and are interesting especially for the physical anthropology. The human skeleton remains found in 2003 (Mariş private property) and 2005 (Colda private property) indicate particular archaeological circumstances for the Lumea Nouă site. Taken together, the two multiple burials, situated at about 12-13 metres one from another, lead to the idea that approximately 100 persons were buried in that area. The causes of death cannot be identified at this stage of the research. Studies of physical anthropology are absolutely necessary in order to establish the number, height, age and sex of the deceased. If we take into consideration the fact that there is a large number of skeletons and that most of them are incomplete, then it is possible that the individuals buried at Lumea Nouă suffered a violent death. However, we cannot leave out the theory according to which their death was caused by a disease. References to similar discoveries from Poland and Germany allow for a series of analogies that are also plausible at a chronological level.

KEY WORDS: multiple burial, skeleton, archaeology, Neo-Aeneolith

Marea aşezare neolitică de la Alba Iulia, descoperită întâmplător în anul 1942, în partea de N-E a oraşului, în punctul numit de localnici *Lumea Nouă*, a beneficiat de mai multe campanii arheologice, derulate între 1944-1947, 1961-1963, 1976, 1995-1996. Importanţa şi noutatea descoperirilor au impus evidenţierea sitului printre aşezările-cheie pentru neo-eneoliticul Transilvaniei.

În continuarea săpăturilor întreprinse în trecut, pe parcursul anilor 2002-2005, Institutul de Arheologie Sistemică din Alba Iulia a efectuat în diverse puncte din cadrul aşezării, mai multe şantiere cu caracter de salvare, ce au avut drept scop eliberarea de sarcină arheologică a suprafeţelor afectate de proiecte de locuinţe.

Din ampla problematică ridicată de cercetarea din aşezarea de la Lumea Nouă, studiul de faţă îşi propune să aducă în discuţie o serie de descoperiri cu caracter de noutate pentru neo-eneoliticul românesc, cu interes specific pentru antropologia fizică.

*Corresponding author, Universitatea "1 Decembrie 1918", Institutul de Arheologie Sistemică, str. Mihai Viteazu, nr. 12, Alba Iulia, România, tel. 004025.881 70 71
E-mail: m_gligor@yahoo.com

Foto 1

Foto 2

În anul 2003 a fost trasată și deschisă suprafața Sp II/2003 (proprietatea Mariș) cu dimensiunile de 9x9m. Suprafața a fost împărțită în 4 carouri cu dimensiunile de 4x4m, cu caroiaj interior și cu martori stratigrafici de 1 m grosime.

În caroul C, de la adâncimea de 0,75 m, în nivelul în care apar și resturile de chirpic ale locuinței de suprafață atribuită purtătorilor culturii Petrești, a fost identificată o groapă, cu diametrul variabil cuprins între 1,50-1,70 m. În urma golirii acesteia, au fost descoperite un mare număr de oase aparținând unor schelete umane. S-a constatat distribuția la întâmplare a resturilor de oase, cu toate că anumite părți ale corpului puteau fi recunoscute în articulațiile lor anatomice.

S-au identificat, cu certitudine, 23 de cranii umane (foto 1). Spre fundul gropii, o parte din oasele de la cel puțin un schelet au fost găsite în conexiune anatomică (foto 2). Materialul ceramic rezultat în urma golirii gropii, aparține culturilor Petrești, Vinča și grupului (complexului) cu ceramică pictată Lumea Nouă. Se adaugă un inel de buclă confecționat din cupru, prin batere, ce ar putea fi interpretat ca și obiect de inventar.

În anul 2005 a fost trasată și deschisă Sp III/2005 (proprietatea Colda), care a fost împărțită în 5 carouri, notate A-E, ce au următoarele dimensiuni: carourile A, B și D- 4,50x3m; Caroul C-6x4,50m; Caroul E- x3,50m.

În carourile B și C, de la partea superioară a stratului Petrești, a fost surprinsă o aglomerare de oase umane, pe o suprafață de aprox. 5x2,5m (foto 3). S-a putut observa că oasele se aflau cu preponderență în interiorul zonei delimitate de dărâmătura pereților unei locuințe de suprafață, identificată în săpătură. S-a constatat că scheletele nu au fost descoperite în conexiune anatomică. Astfel, putem afirma că în marea lor majoritate, scheletele sunt incomplete, iar poziția anatomică nefirească. De subliniat totodată faptul că unele dintre oasele umane prezintă urme de ardere, cu precizarea că au fost depistate în imediata apropiere a unor oase nearse.

În directă legătură cu oasele umane, spre profilul de nord al caroului B, la adâncimea de -1,15m, s-a delimitat prin consistența și cromatică solului, o groapă ovală cu dimensiunile de 1,35x1,65m, ce coboară până la -2,10m, din care au fost recuperate un mare număr de resturi osteologice umane, cu preponderență cranii (foto 4). Pe peretele estic al gropii, s-a observat un strat de aprox. 0,50m de cenușă, la partea inferioară, iar pe profilul vestic, arsura este de culoare cărămizie.

În final, au fost identificate și prelevate, din întreg perimetrul în care au apărut oase umane, un număr de aprox. 84-85 de calote craniene umane. În acest moment, este dificil de avansat un număr exact, datorită posibilității ca mai multe fragmente de calotă – găsite foarte aproape unele de altele - să aparțină unui singur craniu.

Asociat scheletelor, pe întreaga suprafață și adâncime cercetată, au apărut și resturi osteologice de animale, unelte de os, pietre de diferite dimensiuni, dar și un mare număr de fragmente ceramice. La acest stadiu al cercetărilor, în care prelucrarea materialului nu a fost finalizată, este prematur de a considera ca inventar funerar o serie de artefacte arheologice, identificate în săpătură împreună cu oasele umane. Mai degrabă, aceste materiale arheologice, au fost antrenate și amestecate în momentul practicării gropii.

În ambele situații (2003, 2005) s-a constatat că în cazul craniilor aflate la partea superioară s-a produs, ca urmare a tasării pământului, o deformare puternică. Craniile dezvelite la partea inferioară a gropii s-au păstrat mult mai bine. Cum așezarea de la Alba Iulia-Lumea Nouă este un sit multistratificat, cu depuneri arheologice ce se datează în culturile Vinča, Lumea Nouă și Petrești, o ipoteză de lucru ce poate fi luată în considerare la acest stadiu al cercetărilor este aceea că nu există argumente de ordin arheologic pentru o încadrare mai târzie a acestor descoperiri de locuirea Petrești.

Foto 3

Foto 4

Pentru ritul și ritualurile de înmormântare practicate de purtătorii culturii Petrești, se știe din descoperirile documentate până în prezent că era specifică inhumația în poziție chircită, în cuprinsul așezării. Nu sunt cunoscute cimitire, după cum nu au fost surprinse cu certitudine dovezi ale unor ritualuri funerare sau inventar funerar. Dacă pentru actualul teritoriu al României nu putem aduce în discuție alte descoperiri similare pentru epoca neolitică, ne-au atras atenția câteva semnalări în literatura de specialitate europeană, pentru perioada la care facem referire.

La Talheim (Germania), în două campanii arheologice (1983-1984) au fost descoperite, într-o groapă cu dimensiunile de aprox. 2,9x1,2(1,5)m, mai multe schelete umane, resturile a cel puțin 25 indivizi. Autorii descoperirii întâmplătoare de la Talheim au observat că pe fundul gropii corpurile defuncțiilor au fost depuse întregi (2-3 indivizi adulți), în timp ce spre partea superioară scheletele erau incomplete și deranjate. S-a mai constatat că fragmente ceramice, pietre și resturile unei locuințe de suprafață au fost antrenate printre și peste resturile de schelete în momentul săpării gropii. Nu au fost depistate urme de ardere pe oase, inventar funerar. Pe baza materialului ceramic, se consideră că cei decedați pot fi atribuiți culturii Bandkeramik.

Înmormântarea neolitică multiplă de la Bronocice (Polonia) aparține culturii Baden.

Într-o groapă cu dimensiunile de 1,40x1,30m și adâncime de 1m, au fost depistate 17 schelete, incomplete, dintre care 4 aparțineau unor adulți (2 bărbați și 2 femei), iar 13 unor copii cu vârste cuprinse între 6 luni și 15 ani. S-a constatat din distribuția spațială a scheletelor că unul din bărbați, cel mai în vârstă, de aproximativ 25 ani, se afla în centrul gropii, în timp ce femeile se aflau pe margine. Acest aspect conduce la ideea că scheletele nu au fost aruncate întâmplător în groapă. Inventarul funerar constă din coliere din dinți de animal, asociate scheletelor aparținând celor 2 bărbați, precum și coliere din mărgelile de scoici pentru una din femei și pentru 2 copii.

Autorii cercetării sunt rezervați atât în privința interpretărilor de natură socio-culturală privind inventarul funerar, cât și în privința cauzelor morții, plecând de la constatarea că nu au fost depistate urme de răni pe crani sau pe oase. Se înaintează ca posibile cauze o moarte rezultată în urma unei lupte sau a unei boli. Nu este exclusă nici situația în care decesul celor îngropați să fi survenit la intervale diferite de timp.

Raportarea la descoperirile din Polonia și Germania, prezentate mai sus, permite o serie de analogii, acceptabile și ca palier cronologic. Cu toată precauția impusă de o cercetare aflată în plină desfășurare, câteva idei cu caracter conclusiv pot fi emise. Descoperirea de schelete umane pe proprietatea Colda, pe care o punem în legătură directă cu descoperirea similară din campania 2003 (proprietatea Mariș) - considerată la acea dată singulară - contribuie la conturarea unei situații arheologice aparte în cadrul sitului de la Lumea Nouă. Însurate, cele două înmormântări multiple, aflate la o distanță de 12-13m una de alta, conduc la acreditarea ideii că aproximativ 100 de indivizi au fost îngropați în acest areal.

Cauzele decesului sunt premature de identificat în acest stadiu al cercetărilor. Sunt absolut necesare studii de antropologie fizică¹, pe baza cărora să se poată stabili cu precizie numărul, talia, vârsta și sexul celor decedați și îngropați. Vom putea astfel primi răspunsuri la întrebarea dacă cei morți aparțineau în totalitate tribului care locuia în așezare sau avem de a face cu mai multe tipuri antropologice, caz în care este plauzibil că a avut loc un conflict. Este important de stabilit dacă oasele prezintă urmele unor lovituri, ce ar fi putut produce decesul.

¹ Cercetările antropologice pe întregul lot de oase umane, efectuate de un colectiv de specialiști condus de prof. univ. dr. V. Panaitescu, sunt în curs de desfășurare în cadrul Laboratorului de Antropologie Fizică a Institutului Național de Medicină Legală „Mina Minovici” din București .

Dacă luăm în calcul numărul mare al scheletelor și faptul că marea lor majoritate nu sunt complete, o moarte pe cale violentă a indivizilor îngropați la Lumea Nouă este una din teoriile probabile. Nici decesul cauzat de o boală nu este exclus. Mai trebuie avut în vedere faptul că dacă moartea – indiferent de cauzele ce au condus la producerea sa - a fost concomitentă, ținând cont de puținele date cu caracter demografic la îndemână pentru epoca neolitică, putem să ne gândim că numărul scheletelor identificate sugerează că este vorba de un procentaj important al membrilor unei comunități.

Rămâne o sarcină a cercetărilor viitoare găsirea unei explicații pentru urmele de ardere depistate pe unele oase umane. În mod constant, pentru perioada neolitică sunt surprinse în săpătură locuințe incendiate. De asemenea, analizele de C_{14} vor putea oferi o datare absolută, care să vină în sprijinul informațiilor arheologice de natură stratigrafică și tipologico-stilistică.

Bibliografie

1. Berciu D., Berciu I., *Săpături și cercetări arheologice în anii 1944–1947*, în *Apulum*, III, (1946-1948), 1949, p. 1-43.
2. Paul I., *Unele probleme ale neoliticului din Transilvania în legătură cu cultura Petrești*, în *Revista Muzeelor*, II, nr. 4, 1965, p. 294-301.
3. Berciu I., *Importanța complexului neolitic "Lumea Nouă" în lumina noilor săpături (1961-1963)*, în *Apulum*, VII/1, 1968, p. 53-58.
4. Kruk J., Milisauskas S., *A multiple Neolithic Burial at Bronocice, Poland*, în *Germania*, 60, 1, 1982, p. 211-216.
5. Wahl J., König H. G., *Anthropologisch-traumatologische Untersuchung der menschlichen Skettreste aus dem bandkeramischen Massengrab bei Talheim, Kreis Heilbronn*, în *Funberichte aus Baden-Württemberg*, 12, 1987, p. 65-193.
6. Happ G., *Bestattungen und Menschenreste in "Häusern" und Siedlungen des steinzeitlichen Mitteleuropa*, Frankfurt am Main, 1991.
7. Paul I., *Cultura Petrești*, Editura Museion, București, 1992.
8. Beyneix A., *Aux origines de la guerre: actes de violence et massacres dans le néolithique européen*, în *Revue des études anciennes*, T.103, 3-4, 2001, p. 329-342.
9. Paul I., Ciută M., Rustoiu G.T., Mazăre P., Florescu C., Gligor M., *Raport asupra rezultatelor săpăturii de salvare efectuate în cadrul sitului arheologic de la Alba Iulia-Lumea Nouă, punctul „Ferma Romano-Catolică”*, în *Patrimonium Apulense*, II, 2002, p. 127-130.
10. Paul I., Gligor M., Florescu C., *Raport asupra săpăturilor de eliberare de sarcină istorică efectuate în situl arheologic de la Alba Iulia-Lumea Nouă*, în *Patrimonium Apulense*, III, 2003, p. 114-117.
11. Gligor M., *O figurină antropomorfă aparținând culturii Petrești, de la Alba Iulia-Lumea Nouă*, în *Sargeția*, XXXI, 2003, p. 51-60.
12. Paul I., Gligor M., Florescu C., *Cercetări arheologice preventive efectuate pe teritoriul județului Alba în anul 2004*, în *Patrimonium Apulense*, IV, 2004, p. 138-146.
13. Paul I., Gligor M., Florescu C., Breazu M., Borșan T., Șuteu C., Rustoiu G. T., *Raport asupra săpăturilor de salvare efectuate în cadrul sitului arheologic de la Alba Iulia-Lumea Nouă, campania 2003*, în *CCA*, 2004, p. 27-29.